

Oikeus **liikkua** ja **asua** **vapaasti** Euroopassa

Opas EU:n kansalaisen oikeuksista

EUROOPAN KOMISSIO
OIKEUSASIOIDEN PÄÄOSASTO

Tässä oppaassa **kerrotaan, mitä oikeuksia EU:n kansalaisella on** liikuttaessa Euroopan unionissa, ja annetaan myös tarkempia käytännön ohjeita. Opas perustuu huhtikuussa 2010 voimassa olevaan EU:n lainsäädäntöön.

Tämä opas ei ole oikeudellisesti sitova asiakirja eikä myöskään tyhjentävä. Ei Euroopan komissio eikä kukaan komission puolesta toimiva henkilö ole vastuussa siitä, miten oppaan tietoja käytetään.

Oikeus liikkua ja asua vapaasti Euroopassa

Opas EU:n kansalaisen oikeuksista

Luku 1	Mitä EU:n kansalaisuus on?	4
Luku 2	Kuka hyötyy EU:n kansalaisuudesta?	6
Luku 3	Missä tätä oikeutta voi käyttää?	9
Luku 4	Valmistelut	10
	Schengenin säännöstö	12
Luku 5	Kolme ensimmäistä kuukautta	14
	Oleskelusta ilmoittaminen	15
Luku 6	Kolmen kuukauden jälkeen	16
Luku 7	Hallinnolliset muodollisuudet	18
	EU:n kansalaiset	18
	Perheenjäsenet, jotka eivät ole EU:n kansalaisia	21
	Seuraamukset	22
Luku 8	Oleskeluoikeuden säilyttäminen	23
	Perheenjäsenet	24
Luku 9	Pysyvä oleskeluoikeus	26
	Hallinnolliset vaatimukset	29
Luku 10	Tasavertainen kohtelu	30
Luku 11	Rajoitukset	32
Luku 12	Työntekijöihin sovellettavat siirtymäkauden järjestelyt	35
Luku 13	Näin turvaat oikeutesi	37

1

Mitä EU:n kansalaisuus on?

Mitä tarkoittaa olla EU:n kansalainen?

EU:n kansalaisuus

Jokainen jonkin EU:n jäsenvaltion kansalainen on automaattisesti myös EU:n kansalainen. EU:n kansalaisuus ei kuitenkaan korvaa jäsenvaltion kansalaisuutta.

EU:n kansalainen saa EU:n kansalaisuudestaan monia oikeuksia, joita ovat esimerkiksi

- **oikeus liikkua vapaasti Euroopan unionissa** ja asettua asumaan minne tahansa Euroopan unionin alueella
- oikeus **äänestää tai asettua ehdolle Euroopan parlamentin vaaleissa ja kunnallisvaaleissa** siinä EU-maassa, jossa asuu, vaikkei olisi kyseisen maan kansalainen
- oikeus **minkä tahansa EU-maan diplomaatti- tai konsuliviranomaisten antamaan suojeluun** kolmannessa maassa (*maassa, joka ei ole EU:n jäsenvaltio*), jossa hänen kotijäsenvaltiollaan ei ole edustusta
- oikeus esittää vetoamus Euroopan parlamentille, kääntyä oikeusasiamiehen puoleen ja **ottaa yhteyttä mihin tahansa EU:n toimielimeen tai virastoon.**

Tässä oppaassa kerrotaan EU:n kansalaisen oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti EU:n alueella. Tietoa muista EU:n kansalaisen oikeuksista löytyy Euroopan komission **Sinun Eurooppasi** -verkkoportaalista osoitteessa <http://ec.europa.eu/youreurope>

Oikeus vapaaseen liikkuvuuteen

Oikeus vapaaseen liikkuvuuteen on näkyvimpiä Euroopan unionin etuja yksittäisen kansalaisen kannalta. Noin **11 miljoonaa** EU:n kansalaista on käyttänyt tätä oikeutta ja asuu nyt toisessa EU-maassa. Vielä useampi matkustaa säännöllisesti toisiin EU-maihin työasioissa tai vapaa-ajalla. Schengen-alueella ei tehdä rajatarkastuksia lainkaan, ja muuallakin rajatarkastukset sujuvat nopeammin.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 21 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella unionin kansalaisella on oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, jollei perussopimuksissa määrityistä tai niiden soveltamisesta annetuissa säännöksissä säädetyistä rajoituksista ja ehdoista muuta johdu.

Sovellettava EU:n lainsäädäntö

Oikeus vapaaseen liikkuvuuteen perustuu **direktiiviin 2004/38/EY*** (jota kutsutaan *jäljempänä pelkäksi direktiiviksi*). Direktiiviä alettiin soveltaa kaikissa EU-maissa 30. huhtikuuta 2006. Direktiivissä kodifioitiin voimassa olleet EU:n säädökset ja tarkistettiin niitä. Tarkoituksena oli yksinkertaistaa ja vahvistaa kaikkien EU:n kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeutta liikkua ja oleskella vapaasti EU:n alueella.

Direktiivi on saatavissa osoitteesta

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:FI:PDF>

* Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/38/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta.

Jokainen EU-maa on pannut direktiivin täytäntöön omassa lainsäädännössään. Lisätietoa oikeuksistasi tietyssä EU-maassa löytyy siis kyseisen EU-maan kansallisesta lainsäädännöstä. Komissio antoi heinäkuussa 2009 **ohjeet** siitä, miten jäsenvaltioiden olisi parannettava direktiivin täytäntöönpanoa ja soveltamista arkipäivän elämässä. Ohjeet ovat saatavilla osoitteessa <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0313:FIN:FI:PDF>

2 Kuka hyötyy EU:n kansalaisuudesta?

Kenellä on oikeus liikkua ja oleskella vapaasti EU:ssa? Koskeeko oikeus vain EU:n kansalaisia vai myös venäläistä puolisoasi? Entä vakavasti sairas brasilialainen isoisäsi, josta sinun on huolehdittava?

EU:n kansalaiset ja heidän perheenjäsenensä

Direktiivi kattaa EU:n kansalaiset ja heidän perheenjäsenensä (vaikkeivät nämä olisi minkään EU-maan kansalaisia).

Vain jos muutat toiseen EU-maahan tai palaat kotiin asuttuasi toisessa EU-maassa

Direktiiviä sovelletaan sinuun ja mukana oleviin perheenjäseniin vain, **jos todella liikut tai oleskelet jossain muussa EU-maassa kuin siinä, jonka kansalainen olet.**

Sinulla on direktiivissä myönnetty oikeudet myös silloin, **kun palaat kotiin oleskeltuaasi toisessa EU-maassa.**

Joskus voit hyötyä direktiivistä, vaikket ole oleskellut toisessa EU-maassa, esimerkiksi kun tarjoat palveluja toisessa EU-maassa asumatta siellä.

Kuka on EU:n kansalainen?

Kuten edellä selitettiin, EU:n kansalainen on henkilö, jolla on jonkin EU:n jäsenvaltion kansalaisuus.

Kuka on perheenjäsen?

Perheenjäsenilläsi on kansalaisuudesta riippumatta **oikeus oleskella kanssasi** sellaisessa EU-maassa **tai tulla luoksesi** sellaiseen EU-maahan, jonka kansalainen et ole. Tämä oikeus on voimassa riippumatta siitä, ovatko perheenjäsenesi asuneet aiemmin jossakin muussa EU-maassa tai millä viisumilla perheenjäsen on tullut vastaanottavaan EU-maahan.

Aviopuolisot, (rekisteröidyt) kumppanit, lapset (myös lapsenlapset) ja vanhemmat (myös isovanhemmat) ovat perheenjäseniäsi.

Perheenjäsenet on määritelty seuraavasti:

- aviopuoliso **aviopuolisosi** vihkipaikasta ja -ajankohdasta riippumatta
- rekisteröity kumppani **kumppanisi**, jonka kanssa olet rekisteröinyt parisuhteen jonkin EU-maan lainsäädännön mukaisesti – rekisteröidyllä kumppanilla on kuitenkin oikeus oleskella kanssasi vain niissä EU-maissa tai tulla luoksesi vain niihin EU-maihin, joissa rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon
- jälkeläiset **jälkeläiset suoraan etenevässä polvessa** (*lapset, lapsenlapset jne.*), jotka ovat alle 21-vuotiaita tai huolettaviasi, sekä tällaiset aviopuolisosi tai rekisteröidyn kumppanisi jälkeläiset
- vanhemmat **huollettavanasi olevat sukulaiset suoraan takenevassa polvessa** (*vanhemmat, isovanhemmat jne.*) sekä tällaiset aviopuolisosi tai rekisteröidyn kumppanisi sukulaiset

Edellä mainituilla perheenjäsenillä on direktiivissä annetut oikeudet tullessaan luoksesi tai oleskellessaan kanssasi, ja **EU-maalla on velvollisuus tunnustaa heidän oikeutensa.**

Entä muut perheenjäsenet?

Vastaanottavan EU-maan on **helpotettava** muiden perheenjäsenten, kuten **sisarusten, serkkujen, tätien, enojen, setien ja muiden sukulaisten** maahanpääsyä ja oleskelua, jos

- he ovat huolettaviasi tai
- he asuvat kanssasi samassa taloudessa tai
- vakavat terveydelliset syyt ehdottomasti edellyttävät, että he ovat hoidossasi.

Oikeus maahanpääsyn ja oleskelun helpottamiseen on myös vanhemmillasi tai yli 21-vuotiailla lapsillasi, jotka eivät ole huolettaviasi mutta asuvat kanssasi.

EU-maat eivät voi automaattisesti jättää soveltamatta tätä oikeutta johonkin tiettyyn perheenjäsenten ryhmään.

Entä kumppanit?

Sama oikeus maahanpääsyn ja oleskelun helpottamiseen on myös kumppanillasi, **jonka kanssa olet asianmukaisesti todistetussa pysyvässä suhteessa**. Tämä kattaa samaa ja eri sukupuolta olevien parisuhteet ja avoliitot (joissa kumppanit asuvat yhdessä).

Tähän ryhmään kuuluvat myös sellaiseen EU-maahan muuttavat rekisteröidyt kumppanit, jossa rekisteröityä parisuhdetta ei rinnasteta avioliittoon.

Oleskeluoikeus

Muiden perheenjäsenten ja kumppanien ryhmällä **ei ole automaattista oikeutta oleskella kanssasi vastaanottavassa EU-maassa tai tulla luoksesi vastaanottavaan EU-maahan**. Vastaanottava EU-maa voi käyttää harkintavaltaa heidän oikeuksiinsa.

Heillä on **oikeus maahanpääsyn ja oleskelun ”helpottamiseen”**. Tämä tarkoittaa lähinnä sitä, että vastaanottavan EU-maan on tutkittava heidän perhesiteensä sinuun ja jos se katsoo teidän muodostavan todellisen perheen, heitä on kohdeltava yhdenvertaisesti varsinaisten perheenjäsenten, kuten aviopuolisoiden ja lasten kanssa.

Vastaanottavan EU-maan on tutkittava perusteellisesti muiden perheenjäsenten henkilökohtaiset olosuhteet, ja päätös heidän maahanpääsynsä tai oleskelunsa epäamisestä on perusteltava, siitä on ilmoitettava kirjallisesti ja siihen voi hakea muutosta.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskevat lainsäädännön kohdat ovat direktiivin **2 ja 3 artikla**.

Missä tätä oikeutta voi käyttää?

3

Missä maissa tätä oikeutta voi käyttää?

Oikeudet ovat voimassa EU:ssa...

Sinulla on oikeus liikkua ja oleskella vapaasti **kaikissa EU-maissa**. Tähän **kuuluvat** Azorit, Madeira (*Portugali*); Ahvenanmaa (*Suomi*); Kanariansaaret, Ceuta ja Melilla (*Espanja*) ja Ranskan merentakaiset departementit. Se on voimassa myös Gibraltarilla. Oikeus **ei** ole voimassa Kanaalisaarilla eikä Mansaarella, Färssaarilla (*Tanska*) eikä merentakaisissa maissa ja alueilla.

Islannissa, Liechtensteinissa ja Norjassa...

Oikeus on voimassa myös Islannissa, Liechtensteinissa ja Norjassa, koska ne kuuluvat **Euroopan talousalueeseen**. Näiden kolmen maan kansalaiset voivat vastaavasti liikkua ja oleskella vapaasti Euroopan unionissa.

ja tietyt oikeudet myös Sveitsissä

Direktiiviä **ei** sovelleta **Sveitsiin**. Tietyt oikeudet ovat kuitenkin voimassa Sveitsissä henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta EU:n ja Sveitsin välillä vuonna 1999 tehdyn sopimuksen ja sen pöytäkirjojen nojalla. Nämä oikeudet eivät ole yhtä laajat kuin direktiivissä säädetyt oikeudet. Sopimus on saatavilla osoitteessa [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22002A0430\(01\):FI:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22002A0430(01):FI:HTML)

© Istockphoto.com

4 Valmistelut

Olet menossa EU-maasta toiseen. Mitä papereita tarvitset ennen lähtöäsi?

Oman maasi henkilökortti tai passi riittää

EU:n kansalaisena voit ylittää rajan, kun esität voimassa olevan henkilökortin tai passin.

Henkilökortissa **ei** tarvitse olla koneellisesti luettavaa kenttää eikä passin tarvitse olla voimassa vielä kolmen kuukauden ajan. Riittää, että matkustusasiakirja on voimassa. EU-maat eivät voi vaatia sinua esittämään nimenomaan passia tai nimenomaan henkilökorttia. Sinulla on oikeus valita matkustusasiakirja, eikä tätä oikeutta voida rajoittaa. **Sinulta ei vaadita viisumia.**

Viranomaiset voivat pyytää sinua todistamaan henkilöllisyytesi turvallisuussyistä milloin tahansa, joten matkustusasiakirja on pidettävä aina mukana.

Onko passisi tai henkilökorttisi kadonnut tai unohtunut?

Jos huomaat rajalla, ettei sinulla ole henkilökorttia tai passia mukana, rajavirkailijat eivät voi käännyttää sinua takaisin, ennen kuin olet saanut tilaisuuden kaikin kohtuullisin tavoin hankkia tarpeelliset asiakirjat tai saada ne toimitetuksi rajavirkailijoille kohtuullisessa ajassa.

Voit todistaa henkilöllisyytesi ja kansallisuutesi myös muilla keinoilla ja osoittaa tällä tavoin, että sinulla on oikeus liikkua ja oleskella vapaasti EU:n alueella.

Perheenjäseniä koskevat säännöt

Samat säännöt koskevat perheenjäseniäsi, jotka ovat itsekin EU:n kansalaisia.

Perheenjäsenet, jotka **eivät** ole EU-maan kansalaisia (*niin sanotut kolmannesta maasta kotoisin olevat perheenjäsenet*), voivat tulla vastaanottavaan EU-maahan voimassa olevalla passilla. Jos he ovat kotoisin sellaisista maista, joita koskee viisumipakko, heiltä **voidaan vaatia viisumi**.

Maat, joiden kansalaisilta vaaditaan viisumi, on lueteltu asetuksessa (EY) N:o 539/2001 tai Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin tapauksessa kansallisessa lainsäädännössä.

Maahantuloviisumit?

EU-maiden on kaikin tavoin helpotettava kolmannesta maasta kotoisin olevien perheenjäsenten viisumien saantia. Viisumit olisi myönnettävä maksutta mahdollisimman pian nopeutettua menettelyä noudattaen. Komission mielestä yli neljän viikon odottelu-aika on kohtuuton.

EU-maat voivat vaatia perheenjäseniltäsi vain maahantuloviisumin, **eivät** perhe- tai oleskeluviisumia.

Mitä asiakirjoja vaaditaan?

Kolmannesta maasta kotoisin olevien perheenjäsenesi oikeus maahantuloon perustuu siihen, että heillä on perheside EU:n kansalaiseen eli sinuun. **Konsuliviranomaiset voivat vaatia** heiltä **ainoastaan passia ja asiakirjaa, joka osoittaa heidän perhesiteensä sinuun**, kuten vihki- tai syntymätodistus tai todiste huoltajuussuhteesta, jos tällaisesta on kyse. Perheenjäseniäsi **ei voida** vaatia esittämään esimerkiksi matkalippuja, todistusta työsuhteesta, palkkakuittia, tiliotteita, todisteita majoituksesta ja toimeentuloon tarvittavista varoista tai lääkärintodistusta.

Passi ilman viisumia?

Perheenjäseniäsi **ei voida** käännyttää automaattisesti rajalta takaisin, jos heillä ei ole voimassa olevaa passia tai maahantuloviisumia, jos tällaista vaaditaan, jos he voivat todistaa henkilöllisyytensä ja perhesiteensä sinuun jollakin muulla tavalla.

Oleskelulupa = viisumivapaus

Jos perheenjäsenellä on jossakin Schengen-alueeseen (ks. *alla*) kuuluvassa EU-maassa myönnetty voimassa oleva oleskelulupa, **häneltä ei vaadita viisumia muissa Schengen-alueeseen kuuluvissa EU-maissa.**

Jos kolmannesta maasta kotoisin olevat perheenjäsenesi matkustavat Schengen-alueeseen kuuluvasta EU-maasta Schengen-alueen ulkopuoliseen EU-maahan, heiltä ei välttämättä vaadita viisumia, jos heillä on voimassa oleva perheenjäsenen oleskelulupa, jonka on myöntänyt sellainen EU-maa, jonka kansalainen sinä et ole.

Lentokoneella matkustaminen

EU:n sisäiselle lennolle pitäisi päästä voimassa olevalla passilla tai henkilökortilla (*kolmannesta maasta kotoisin olevat perheenjäsenet voimassa olevalla passilla*). Lentoyhtiö voi hyväksyä kansainvälisten käytäntöjensä mukaisesti myös muita henkilöllisyystodistuksia.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskeva lainsäädännön kohta on direktiivin **5 artikla**.

Schengenin säännöstö

Liikkuminen Schengen-alueella

Mikä on Schengen-alue?

Schengen-alue on Euroopan unionin sisällä oleva alue, jonka **sisärajoilla ei ole rajatarkastuksia**. Alueella noudatetaan ”Schengenin säännöstöä”.

Schengen-alueeseen kuuluu suurin osa EU-maista (*Alankomaat, Belgia, Espanja, Italia, Itävalta, Kreikka, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tšekki, Viro ja Unkari*) sekä Islanti, Norja ja Sveitsi.

Bulgaria, Kypros, Romania ja Liechtenstein eivät ole vielä Schengen-alueen täysivaltaisia jäseniä. Niiden ja Schengen-alueen väliset rajatarkastukset säilytetään, kunnes ne täyttävät sisärajoilla suoritettavien rajatarkastusten poistamista koskevat edellytykset.

Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti eivät kuulu Schengen-alueeseen, sillä ne ovat päättäneet säilyttää rajatarkastukset muiden EU-maiden kanssa.

Rajatarkastukset EU:n kansalaisille

Ulkorajat ylittävälle EU:n kansalaisille tehdään vain niin kutsuttu vähimmäistarkastus, ja he voivat käyttää EU:n kansalaisille varattua erillistä kaistaa.

Rajatarkastusten poistaminen tarkoittaa, että **passia tai henkilökorttia ei tarvitse enää näyttää Schengen-alueeseen kuuluvien EU-maiden välisillä rajoilla**. Passi tai henkilökortti tulisi kuitenkin aina pitää mukana, koska vapaan liikkuvuuden ja oleskelun edellytyksenä on, että pystyt esittämään tällaisen asiakirjan pyydettyä.

... ja heidän perheenjäsenilleen

Samat säännöt koskevat perheenjäseniäsi, jotka ovat itsekin EU:n kansalaisia.

Kolmannesta maasta kotoisin olevat perheenjäsenet tarvitsevat Schengen-alueelle tullessaan maahantuloviisumin, jos sellainen vaaditaan (*ks. edellä*). He voivat matkustaa Schengen-alueella vapaasti, koska viisumi on voimassa kaikkien jäsenvaltioiden alueella.

5 Ensimmäiset kolme kuukautta

Raja on ylitetty, mutta mitä sitten?

Oikeus oleskella enintään kolme kuukautta

Jokaisella EU:n kansalaisella on **oikeus oleskella** vastaanottavan EU-maan alueella **enintään kolme kuukautta ilman muita edellytyksiä tai muodollisuuksia** kuin se, että hänellä on **voimassa oleva henkilökortti tai passi**.

Sillä ei ole merkitystä, oletko tullut töihin tai opiskelemaan vai vain lomailemaan. Tarvitset vain voimassa olevan henkilökortin tai passin.

Kolmannesta maasta kotoisin olevat perheenjäsenet, jotka matkustavat kanssasi tai tulevat luoksesi, voivat oleskella kanssasi toisessa EU-maassa enintään kolme kuukautta, **kunhan heillä on passi**.

Työnhakijoiden erityiskohtelu

EU:n kansalaisella on oikeus oleskella toisessa EU-maassa ilman muita edellytyksiä tai muodollisuuksia enintään kuusi kuukautta ja pidempäänkin, jos hän jatkaa työnhakua vastaanottavassa EU-maassa ja hänellä on todellisia mahdollisuuksia löytää työtä.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskeva lainsäädännön kohta on direktiivin **6 artikla**.

Oleskelusta ilmoittaminen

Oleskelusta ilmoittaminen

Sinua ja perheenjäseniäsi voidaan vaatia tekemään **ilmoitus oleskelustanne** kohtuullisen ajan kuluessa maahan saapumisesta. Näin vastaanottavan EU-maan viranomaiset saavat täsmällistä tietoa väestön liikkumisesta alueellaan.

EU-maan ei ole kuitenkaan pakko vaatia sinua tekemään ilmoitusta oleskelustasi.

Mitä tapahtuu, jos et tee ilmoitusta?

Jos sinä tai perheenjäsenesi **laiminlyötte velvollisuuden ilmoittaa oleskelusta**, teille voidaan määrätä **oikeasuhteisia ja syrjimättömiä hallinnollisia seuraamuksia**. Seuraamusten on siis oltava asianmukaisia rikkeeseen nähden, ja niiden on oltava samoja kuin mitä vastaanottavan EU-maan omille kansalaisille määrättäisiin. Teitä ei kuitenkaan voida karkottaa pelkästään tämän säännön rikkomisen vuoksi.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskeva lainsäädännön kohta on direktiivin **5 artiklan 5 kohta**.

6 Kolmen kuukauden jälkeen

Entä jos haluat oleskella pidempään kuin kolme kuukautta?

Asemasi ratkaisee

Oikeuttasi oleskella yli kolme kuukautta on rajoitettu tietyin edellytyksin.
Edellytysten luonne riippuu asemastasi vastaanottavassa EU-maassa.

Työntekijät, itsenäiset ammatinharjoittajat, palveluntarjoajat

Työntekijöillä ja itsenäisillä ammatinharjoittajilla on oikeus oleskella toisessa EU-maassa **ilman muita edellytyksiä kuin se, että he ovat työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia.** Sama oikeus koskee henkilöitä, jotka tarjoavat tilapäisesti palveluja vastaanottavassa EU-maassa.

Työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen sovellettavista siirtymäkauden järjestelyistä on kerrottu tarkemmin luvussa 12.

Työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aseman säilyttäminen

EU:n kansallinen **säilyttää asemansa työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana** seuraavin edellytyksin:

- hän on tilapäisesti työkyvytön sairauden tai tapaturman vuoksi
- hän on ilmoittanut asianmukaisesti joutuneensa tahtomattaan työttömäksi ja ilmoittautunut työnhakijaksi työvoimatoimistossa
- hän on aloittanut ammatillisen koulutuksen.

Opiskelijat...

Opiskelijoiden on täytettävä seuraavat kolme edellytystä:

- hän on kirjautunut oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua **koulutukseen**
- hänellä on siellä **kattava sairausvakuutusurva**
- hän osoittaa asiaankuuluvalla kansalliselle viranomaiselle **kirjallisella vakuutuksella** tai valitsemallaan muulla vastaavalla tavalla, että hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten **riittävät varat**, niin ettei hän eivätkä hänen perheenjäsenensä muodostu oleskelunsa aikana rasitteeksi vastaanottavan EU-maan sosiaaliturvajärjestelmälle.

... ja muut työmarkkinoiden ulkopuolella olevat

Myös **muilla työmarkkinoiden ulkopuolella olevilla henkilöillä** (*työttömillä, eläkeläisillä jne.*) on oltava itseään ja perheenjäseniään varten **riittävät varat**, niin etteivät he muodostu oleskelunsa aikana rasitteeksi vastaanottavan EU-maan sosiaaliturvajärjestelmälle. Heillä on oltava myös **kattava sairausvakuutusurva**.

Perheenjäsenesi oikeudet

Perheenjäsenilläsi on oikeus oleskella kanssasi, jos sinä täytät tässä luvussa luetellut edellytykset.

Opiskelijoiden perheenjäseniä koskevat poikkeukset

Ainoa poikkeus koskee joitakin opiskelijoiden perheenjäseniä. Vastaanottava EU-maa voi päättää, että vain opiskelijan aviopuolisolla, rekisteröidyllä kumppanilla ja huollettavina olevilla jälkeläisillä on automaattisesti oleskeluoikeus. Muilla perheenjäsenillä, kuten vanhemmilla, on oikeus vain maahantulon "helpottamiseen".

Subjektiiivinen oikeus

Oikeus oleskella toisessa EU-maassa on subjektiiivinen perusoikeus, ja se on **myönnetty sinulle suoraan Euroopan unionin toiminnasta tehdyssä sopimuksessa**. **Oikeuden saaminen ei siis edellytä hallintomenettelyjä**.

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kun täytät edellytykset, sinulla on oikeus oleskella toisessa EU-maassa siitä hetkestä lähtien. Oikeutta ei siis anneta vastaanottavan EU-maan päätöksellä. Asiakirjat, joita vastaanottava EU-maa voi myöntää sinulle ja perheenjäsenillesi, vain osoittavat oleskeluoikeutesi. Vaikka et rekisteröityisi tai perheenjäsenesi oleskeluluvan voimassaolo päättyisi, teillä on oikeus oleskella jäsenvaltiossa, jos täytätte yhä edellytykset. Teille voidaan kuitenkin määrätä oikeasuhteisia ja syrjimättömiä seuraamuksia, koska ette ole noudattaneet kansallisia sääntöjä.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskeva lainsäädännön kohta on direktiivin **7 artikla**.

Hallinnolliset muodollisuudet

Mitä hallinnollisia muodollisuuksia sinulta voidaan edellyttää, jotta voit oleskella EU-maassa yli kolme kuukautta?

EU:n kansalaiset

Rekisteröityminen

Sinua voidaan vaatia rekisteröitymään asiasta vastaavan viranomaisen luona, **jos oleskelusi kestää yli kolme kuukautta.**

EU-maa voi päättää, ettei se vaadi EU:n kansalaisia rekisteröitymään.

Todistus ja määräaika

Jokainen EU-maa päättää rekisteröitymisen määräajasta, mutta siihen on annettava vähintään kolme kuukautta saapumisesta. Kun esität vaaditut asiakirjat, kansallinen viranomainen antaa sinulle **välittömästi rekisteröintitodistuksen**, jossa mainitaan nimesi ja osoitteesi sekä rekisteröintipäivämäärä.

Oleskeluluvat on poistettu

EU:n kansalaisten oleskeluluvat on poistettu direktiivillä, ja ne on korvattu rekisteröintitodistuksilla, joiden myöntämismenettely on paljon nopeampi.

Tarvittavat asiakirjat

Sinua voidaan vaatia esittämään asiakirjat, jotka osoittavat sinun täyttävän edellä luvussa 6 luetellut edellytykset.

- Henkilökortti tai passi
- työntekijät
- itsenäiset ammatinharjoittajat
- opiskelijat
- muut

Sinun on joka tapauksessa varmistettava, että sinulla on **voimassa oleva henkilökortti tai passi**.

Saatat myös joutua esittämään todisteen siitä, että täytät sitä henkilöryhmää (*työntekijä, opiskelija jne.*) koskevat edellytykset, jonka ominaisuudessa liikut tai oleskelet toisessa EU-maassa.

Työntekijöiden on esitettävä **työnantajalta saatu vahvistus työsuhteesta tai todistus työssäolosta**. Palkkatositteita ei tarvitse esittää.

Itsenäisen ammatinharjoittajan on todistettava, **että hän toimii itsenäisenä ammatinharjoittajana**.

Opiskelijan on esitettävä seuraavat asiakirjat:

- **todiste kirjoillaolosta** hyväksytyssä oppilaitoksessa
- **todiste kattavasta sairausvakuutusturvasta**
- **kirjallinen vakuutus** tai muu vastaava vaapaavalintainen osoitus siitä, **että hänellä on riittävät varat**, niin ettei hän muodostu rasitteeksi vastaanottavan EU-maan sosiaaliturvajärjestelmälle.

Työmarkkinoiden ulkopuolella olevien muiden henkilöiden olisi esitettävä **todiste kattavasta sairausvakuutusturvasta ja riittävästä varoista**, niin ettei heistä muodostu rasitetta vastaanottavan EU-maan sosiaaliturvajärjestelmälle.

Mitä tarkoittaa riittävät varat?

Jäsenvaltiot eivät voi määrätä, että jokin tietty rahasumma katsottaisiin ”riittäväksi”.

EU:n kansalaisilla on riittävät varat, jos varojen määrä on suurempi kuin se, jonka alittuessa vastaanottava EU-maa myöntää vähimmäistoimeentulotukea (*vähimmäiseläkettä*).

Kansallisten viranomaisten on otettava huomioon kyseessä olevan EU:n kansalaisen henkilökohtainen tilanne, ja ne voivat tarvittaessa tarkistaa varojen olemassaolon, laillisuuden, määrän ja käytettävyyden. Myös kolmannen osapuolen varat on hyväksyttävä.

Entä perheenjäsenet?

Perheenjäsenesi, jotka ovat EU:n kansalaisia, saavat myös **rekisteröintitodistuksen** esittämällä seuraavat asiakirjat:

- voimassa oleva henkilökortti tai passi
- sinun rekisteröintitodistuksesi tai jos rekisteröintijärjestelmää ei ole, mikä tahansa muu todiste siitä, että asut vastaanottavassa EU-maassa
- asiakirja, joka osoittaa perhesuhteenne tai rekisteröidyn parisuhteen, *ja* tarvittaessa asiakirjatodisteet siitä, että he ovat sinun huollettaviasi.

Niiden perheenjäsenesi, joilla on oikeus maahantulon ja oleskelun *helpottamiseen*, on esitettävä *lisäksi*

- kotimaansa asiaankuuluvan viranomaisen antama asiakirja, josta käy ilmi, että he ovat huollettaviasi tai asuvat samassa taloudessa kanssasi
- todiste vakavista terveydellisistä syistä
- todiste pysyvästä suhteesta sinuun.

Asiakirjojen oikeaksi todistaminen ja kääntäminen

Jos EU-maa epäilee vakavasti esittämiesi asiakirjojen aitoutta, ne on ehkä todistettava oikeiksi. Tätä varten joudut ottamaan yhteyttä lakimieheen, notaariin tai kotimaasi lähetystyöhön, ja tavallisesti tästä peritään maksu. Jos asiakirjojasi ei ymmärretä EU-maassa, sinua voidaan pyytää käännättämään ne.

Jos **asiakirjoja on väärennetty**, EU-maa voi toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet direktiivissä myönnettyjen oikeuksien **epäämiseksi, poistamiseksi tai perumiseksi**.

Maksaako tämä?

Rekisteröintitodistukset on myönnettävä **maksutta tai niistä perittävä maksu ei saa ylittää maksua, joka peritään kyseisen maan kansalaisilta vastaavista asiakirjoista**, kuten kansallisista henkilökorteista.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskeva lainsäädännön kohta on direktiivin **8 artikla**.

Perheenjäsenet, jotka eivät ole EU:n kansalaisia

Oleskelukortti

Perheenjäsenet, jotka eivät ole EU:n kansalaisia, saavat **oleskelukortin**, josta käy selvästi ilmi heidän olevan EU:n kansalaisen perheenjäseniä, esittämällä seuraavat asiakirjat:

- voimassa oleva passi
- sinun rekisteröintitodistuksesi tai jos rekisteröintijärjestelmää ei ole, mikä tahansa muu todiste siitä, että asut vastaanottavassa EU-maassa
- asiakirja, joka osoittaa perhesuhteenne tai rekisteröidyn parisuhteen *ja* tarvittaessa asiakirjatodisteet siitä, että he ovat huolettaviasi.

Jos perheenjäsenelläsi on oikeus maahanpääsyn ja oleskelun *helpottamiseen*, hänen on esitettävä jokin niistä asiakirjoista, joita vaaditaan EU:n kansalaisilta, joita tämä sama oikeus koskee.

Määräajat ja voimassaolo

Perheenjäsenesi, jotka eivät ole EU:n kansalaisia, on **haettava oleskelukorttia**, jos oleskelun aiottu kesto on yli kolme kuukautta.

Määräajan oleskelukortin hakemiselle on oltava vähintään kolme kuukautta maahantulo-päivästä.

Oleskelukortti myönnetään kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä ja se on voimassa viisi vuotta (*tai oleskelun aiotun keston ajan, jos tämä on alle viisi vuotta*) myöntämispäivästä. Sen on oltava **erillinen asiakirja**, eikä sitä voida myöntää passiin kiinnitettävänä tarrana. **Todistus oleskelukorttia koskevan hakemuksen jättämisestä annetaan välittömästi.**

Asiakirjojen oikeaksi todistaminen ja kääntäminen

Kuten EU-kansalaisilta, myös muilta voidaan vaatia asiakirjojen oikeaksi todistamista, jos EU-maa epäilee vakavasti niiden aitoutta. Tätä varten on otettava yhteyttä lakimieheen, notaariin tai kotimaan lähetystöön, ja tästä peritään tavallisesti maksu. Jos EU-maa ei ymmärrä asiakirjojasi, sinua voidaan pyytää käännättämään ne.

Jos **asiakirjoja on väärennetty**, EU-maa voi toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet direktiivissä myönnettyjen oikeuksien **epäämiseksi, poistamiseksi tai perumiseksi**.

Maksaako tämä?

Oleskelukortit on myönnettävä **ilmaiseksi tai niistä perittävä maksu ei saa olla suurempi kuin kyseisen maan kansalaisilta vastaavien asiakirjojen myöntämisestä perittävä maksu.**

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskeva lainsäädännön kohta on direktiivin **9–11 artikla**.

Seuraamukset

Entä jollet noudata hallinnollisia vaatimuksia?

Mitä tapahtuu, jos et ole hakenut vaadittavaa asiakirjaa?

Jos sinä tai perheenjäsenesi **laiminlyötte velvollisuuden rekisteröityä tai hakea oleskelukorttia**, teille voidaan määrätä **hallinnollisia seuraamuksia, joiden on oltava oikeasuhteisia ja syrjimättömiä**. EU-maat voivat määrätä samat seuraamukset, joita ne määräävät omille kansalaisilleen henkilötodistuksen mukana pitämisen laiminlyönnistä.

Sinua tai perheenjäseniäsi ei voida karkottaa pelkästään sen vuoksi, että olette rikkoneet tätä sääntöä.

Onko papereita pakko pitää mukana?

EU-maa voi vaatia, että ulkomaalaisten on pidettävä rekisteröintitodistus tai oleskelukortti aina mukanaan, ja tarkastaa asian, mutta vain, jos sama henkilötodistuksen mukana pitämisen vaatimus koskee myös niiden omia kansalaisia.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskevat lainsäädännön kohdat ovat direktiivin **8 artiklan 2 kohta** ja **9 artiklan 3 kohta**.

Oleskeluoikeuden säilyminen

8

Miten voit säilyttää oleskeluoikeutesi?

Miten voit säilyttää oleskeluoikeutesi?

Sinulla ja perheenjäsenilläsi on oikeus oleskella toisessa EU-maassa niin kauan kuin oleskeluoikeuden edellytykset täyttyvät. Voit siis menettää oikeuden, jos et enää ole työssä tai säilytä asemaasi työntekijänä tai jos päätät opintosi, eikä sinulla ole riittäviä varoja kattamaan oleskelusi kustannuksia.

Muodostuminen rasitteeksi sosiaaliturva-järjestelmälle voi vaarantaa oleskeluoikeutesi

Jos oleskeluoikeutesi edellytyksenä on, että sinulla on riittävät varat, niin että et muodostu rasitteeksi vastaanottavan EU-maan sosiaaliturvajärjestelmälle (*kun olet työmarkkinoiden ulkopuolella*), **oleskeluoikeutesi voidaan lakkauttaa, jos muodostut kohtuuttomaksi rasitteeksi sosiaaliturvajärjestelmälle.**

Tämä ei tarkoita, ettet voisi hakea sosiaaliapua tarvittaessa. Sinulla on oikeus saada sosiaaliapua samoin edellytyksin kuin vastaanottavan EU-maan omilla kansalaisilla.

Vastaanottavalla EU-maalla on kuitenkin oikeus selvittää hakemuksesi olosuhteet. Se voi tutkia, onko hakemuksessa kyse väliaikaisista vaikeuksista. Se ottaa huomioon oleskelusi keston, henkilökohtaiset olosuhteet ja myönnetyn tuen määrän.

Jos vastaanottava EU-maa toteaa sinun aiheuttavan kohtuutonta rasitusta sen sosiaaliturvajärjestelmälle, se voi karkottaa sinut. **Karkottaminen ei kuitenkaan voi olla missään tapauksessa automaattinen seuraus sosiaaliturvajärjestelmään turvautumisesta.**

Karkottamisen seuraukset

Jos sinut karkotetaan tällä perusteella, vastaanottava EU-maa **ei voi** kieltää maahantuloasi. Voit siis palata takaisin milloin vain ja käyttää oleskeluoikeuttasi, jos täytät luvussa 6 luetellut asiaan kuuluvat edellytykset.

Ei koske työmarkkinoilla olevia henkilöitä

Sellaisia henkilöitä, joiden oleskeluoikeus ei edellytä riittäviä varoja, kuten työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia, **ei voida** karkottaa siitä syystä, että he saavat sosiaaliapua.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskeva lainsäädännön kohta on direktiivin **14 artikla**.

Perheenjäsenet

Miten käy perheenjäsenille, jos EU:n kansalainen menettää oleskeluoikeutensa?

Perheenjäsenten oleskeluoikeuden säilyminen

Perheenjäsenesi voivat tietyn edellytyksin säilyttää oleskeluoikeutensa, **jos kuolet, poistut maasta tai perhesuhde lakkaa** (*avioero, avioliiton mitätöinti, rekisteröidyn parisuhteen purkaminen*).

Koska **perheenjäsenesi oleskeluoikeus perustuu sinun oikeuteesi** liikkua ja oleskella vapaasti EU:n alueella ja on siitä riippuvainen, kuolemasi, poistumisesi maasta tai perhesuhteen lakkaaminen vaikuttaa perheenjäsenesi oikeudelliseen asemaan vastaanottavassa EU-maassa.

Kun pysyvä oleskelulupa on saatu (*ks. luku 9*), oikeus säilyy ehdoitta, vaikka kuolisit, poistuisit maasta tai perhesuhde lakkaisi.

Perheenjäsenesi tilanne riippuu siitä, onko hän EU:n kansalainen.

Perheenjäsen on EU:n kansalainen

Jos **perheenjäsen on EU:n kansalainen**, oleskeluoikeus säilyy, jos hän täyttää itse oleskeluoikeuden edellytykset (*periaatteessa hänen on oltava työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja taikka opiskelija tai työmarkkinoiden ulkopuolella oleva henkilö, jolla on kattava sairausvakuutus ja riittävät varat*) tai on nämä edellytykset täyttävän EU:n kansalaisen perheenjäsen (*esim. huollettavana oleva perheenjäsen*).

Perheenjäsen ei ole EU:n kansalainen

Jos **perheenjäsen ei ole EU:n kansalainen**, oleskeluoikeus säilyy, jos hän täyttää itse oleskeluoikeuden edellytykset tai on nämä edellytykset täyttävän henkilön perheenjäsen. **Lisäksi hänen on täytettävä tilanteen mukaan jäljempänä lueteltuja edellytyksiä.**

EU:n kansalaisen kuolema tai maasta poistuminen

Kolmannesta maasta kotoisin olevat perheenjäsenesi eivät menetä oleskeluoikeuttaan **kuolemasi** vuoksi, jos he ovat oleskelleet vastaanottavassa EU-maassa perheenjäseninäsi vähintään vuoden ennen kuolemaasi.

Koululaiset ja heidän vanhempansa

Jos **poistut maasta**, kolmannesta maasta kotoisin olevat perheenjäsenesi **eivät** periaatteessa säilytä oleskeluoikeuttaan, mutta maasta poistuminen tai kuolema ei saisi vaikuttaa lasten oleskeluoikeuteen tai lasten tosiasiallisen huoltajan oleskeluoikeuteen kansallisuudesta huolimatta, jos lapset ovat jonkin oppilaitoksen kirjoilla, opintojen päättämiseen saakka.

Avioero tai rekisteröidyn parisuhteen purkautuminen

Kolmannesta maasta kotoisin oleva perheenjäsenesi voi saada erillisen oleskeluoikeuden, jos avioliitto tai rekisteröity parisuhde on kestänyt vähintään kolme vuotta, joista vähintään yksi vuosi on vietetty vastaanottavassa EU-maassa, ennen avioeron tai rekisteröidyn parisuhteen päättämisen edellyttämän menettelyn vireillepanoa.

EU:n kansalaisen lasten huoltajuus tai tapaamisoikeus

Kolmannesta maasta kotoisin oleva perheenjäsenesi voi saada erillisen oleskeluoikeuden myös silloin, kun hän on aviopuolisoiden tai kumppanien keskinäisen sopimuksen tai oikeuden päätöksen perusteella lastesi huoltaja tai hänellä on oikeus tavata alaikäistä lasta ja tuomioistuin on katsonut, että tapaamisten on tapahduttava vastaanottavassa EU-maassa.

Alaikäisen lapsen tapaamisoikeuden yhteydessä oleskeluoikeus säilyy niin kauan kuin on tarpeen.

Erityisen hankalat tilanteet

Perheenjäsen voi saada erillisen oleskeluoikeuden myös silloin, kun se on perusteltua erityisen hankalan tilanteen vuoksi, esimerkiksi kun on kyse perheväkivallan uhriksi joutumisesta avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen aikana.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskevat lainsäädännön kohdat ovat direktiivin **12 ja 13 artikla**.

9

Pysyvä oleskeluoikeus

Mitkä ovat oikeutesi viisi vuotta kestäneen laillisen yhtäjaksoisen oleskelun jälkeen?

Pysyvä oleskeluoikeus

Direktiivissä säädetään **EU:n kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä pysyvästä oleskeluoikeudesta.**

Miten EU:n kansalaiset saavat sen?

Saat jäädä maahan pysyvästi asumaan **oleskeltuasi laillisesti vastaanottavassa EU-maassa yhtäjaksoisesti viisi vuotta. Tämä oikeus myönnetään sinulle suoraan EU:n lainsäädännössä.**

Oikeus on ehdoton, mutta voiko sen menettää?

Kun oikeuden on kerran saanut, siihen ei sovelleta edellytyksiä, jotka on lueteltu edellä olevissa luvuissa 6 ja 7. Oikeuden voi menettää vain, jos on pois maasta yli kahden vuoden ajan yhtäjaksoisesti.

Hyväksyttävä oleskelu muissa maissa

Oleskelun yhtäjaksoisuuteen eivät vaikuta seuraavat poissaolot:

- tilapäiset poissaolot, joita ei ole yhteensä yli kuutta kuukautta vuodessa
- pidemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten
- yksi enintään 12 kuukauden yhtäjaksoinen poissaolo tärkeästä syystä, kuten raskauden tai synnytyksen, vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä varten toisen EU-maan tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi.

Miten perheenjäsenet saavat sen?

Myös perheenjäsenesi, jotka ovat oleskelleet kanssasi vastaanottavassa EU-maassa laillisesti viisi vuotta, saavat pysyvän oleskeluoikeuden.

Perheenjäsenet, jotka ovat säilyttäneet oikeuden oleskella vastaanottavassa EU-maassa kuoltuasi, poistuttuasi maasta tai perhesuhteen lakattua, voivat saada itse pysyvän oleskeluoikeuden viiden vuoden oleskelun jälkeen.

Työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien suotuisampi kohtelu

Pysyvän oleskeluoikeuden saaminen vastaanottavassa EU-maassa henkilön aseman perusteella edellyttää tiettyjen vaatimusten täyttymistä. Jotkut ryhmät saavat **suotuisamman kohtelun**.

Jos olet **työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja**, voit saada seuraavissa kolmessa tapauksessa pysyvän oleskeluoikeuden tietyin edellytyksin, **ennen kuin** viiden vuoden yhtäjaksoinen oleskelu on tullut täyteen:

1. Vanhuus- tai varhaiseläkeiän saavuttaminen

Jos lopetat työnteon, koska olet **saavuttanut vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän tai siirryt varhaiseläkkeelle** edellyttäen, että

- olet työskennellyt kyseisessä EU-maassa vähintään viimeksi kuluneet *kaksitoista kuukautta* ja
- olet asunut siellä yhtäjaksoisesti yli *kolme vuotta*.

Jos vastaanottavan EU-maan lainsäädännössä ei myönnetä oikeutta vanhuuseläkkeeseen tietyille itsenäisen ammatinharjoittajan ryhmille, ikää koskeva vaatimus täyttyy, kun henkilö on täyttänyt 60 vuotta.

2. Pysyvä työkyvyttömyys

Jos olet lopettanut työnteon vastaanottavassa EU-maassa **pysyvän työkyvyttömyyden vuoksi** edellyttäen, että

- olet oleskellut siellä yhtäjaksoisesti yli *kaksi vuotta*.

Jos työkyvyttömyytesi johtuu työtaturmasta tai ammattitaudista, oleskelun pituutta koskevaa vaatimusta ei sovelleta.

3. Rajatyöntekijät

Jos **työskentelet toisessa EU-maassa** ja

- olet työskennellyt ja oleskellut tätä ennen yhtäjaksoisesti *kolme vuotta* vastaanottavassa EU-maassa
- säilytät asuinpaikkasi vastaanottavassa EU-maassa, jonne palaat *päivittäin tai vähintään kerran viikossa*.

Haettaessa pysyvää oleskeluoikeutta vastaanottavassa EU-maassa kahdessa ensimmäisessä tapauksessa ne työssäolojaksot, jotka on vietetty siinä EU-maassa, *jossa työskentelet*, katsotaan vietetyiksi *vastaanottavassa* EU-maassa.

Perheenjäsenet

Jos saat pysyvän oleskeluoikeuden, sen saavat edellisissä kolmessa tapauksessa myös vastaanottavassa EU-maassa kanssasi asuvat perheenjäsenet.

Jos olet työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja ja **kuolet ennen kuin saat pysyvän oleskeluoikeuden**, kanssasi asuneet perheenjäsenet voivat saada pysyvän oleskeluoikeuden edellyttäen, että

- olit oleskellut vastaanottavassa EU-maassa yhtäjaksoisesti *kaksi vuotta* ennen kuolemaasi tai
- kuolemasi aiheutui työtaturmasta tai ammattitaudista tai
- aviopuolisosi on menettänyt kyseisen EU-maan kansalaisuuden mennessään kanssasi naimisiin.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskevat lainsäädännön kohdat ovat direktiivin **16 ja 17 artikla**.

Hallinnolliset vaatimukset

Miten voit todistaa pysyvän oleskeluoikeutesi?

Mikä asiakirja sinulle myönnetään?

Pysyvän oleskeluoikeutesi EU:n kansalaisena osoittaa **pysyvän oleskeluoikeuden osoittava todistus**, joka on **myönnettävä hakemuksesta mahdollisimman nopeasti**. Sinun ei ole pakko hakea sitä, mutta siitä voi olla hyötyä, jos joudut osoittamaan pysyvän oleskeluoikeutesi.

Entä perheenjäsenillesi?

Jos **perheenjäsenesi ovat EU:n kansalaisia**, heille myönnetään sama asiakirja.

Kolmannesta maasta kotoisin olevien perheenjäsenten on haettava pysyvää oleskelukorttia ennen tavanomaisen oleskelukortin voimassaolon päättymistä. Pysyvä oleskelukortti olisi myönnettävä **kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä**. Pysyvä oleskelukortti voidaan uusia automaattisesti kymmenen vuoden välein.

Seuraamukset

Jos kolmannesta maasta kotoisin oleva perheenjäsen laiminlyö velvollisuutensa hakea pysyvää oleskelukorttia, hänelle voidaan määrätä oikeasuhteisia ja syrjimättömiä seuraamuksia. Häntä ei voida kuitenkaan karkottaa pelkästään tämän säännön rikkomisen vuoksi.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskevat lainsäädännön kohdat ovat direktiivin **19 ja 20 artikla**.

10 Tasavertainen kohtelu

Mitä muita oikeuksia sinulla on, kun muutat toiseen EU-maahan asumaan tai tekemään työtä?

Mitä muita oikeuksia sinulla on?

Jos muutat toiseen EU-maahan asumaan tai tekemään työtä, sinulla on **koko joukko muita oikeuksia, jotka tekevät liikkumisen vapaudesta mielekkään ja hyödyllisen.**

Tasavertainen kohtelu

Tärkein näistä oikeuksista on **oikeus tasavertaiseen kohteluun**. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 18 artiklan mukaan **kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä** perussopimusten soveltamisalalla rajoittamatta kuitenkaan erityismääräysten soveltamista.

Direktiivissä tämä oikeus ulotetaan koskemaan myös perheenjäseniä. Vastaanottavan EU-maan alueella oleskelevia EU:n kansalaisia ja heidän perheenjäseniään on siis **kohdeltava tasavertaisesti EU-maan omien kansalaisten kanssa** Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla.

Mitä hyötyä tästä on?

Tasavertaisen kohtelun periaatteen ansiosta **sinulla on oikeus useimpiin etuuksiin** (mm. kaikkiin sosiaali- ja veroetuuksiin), joita vastaanottava EU-maa myöntää omille kansalaisilleen. Tällaisia ovat esimerkiksi seuraavat etuudet:

Alennukset matkalipuista

Jos vastaanottava EU-maa tukee esimerkiksi eläkeläisiä tai suurperheitä myöntämällä heille **alennuksia matkalipuista**, myös sinulla on niihin oikeus, jos täytät edellytykset.

Kirjautumis- ja lukukausimaksut

Sinulla on oikeus **päästä koulutukseen** samoin edellytyksin maan omien kansalaisten kanssa (ei kirjautumis- tai lukukausimaksuja, jos maan omilla kansalaisilla ei niitä ole; ei lukumääräkiintiöitä EU:n kansalaisille, koska EU-maat eivät voi antaa omille kansalaisilleen etuoikeutta päästä koulutukseen, jne.).

Sosiaaliapu

Sinulla on oikeus **sosiaaliapuun** samoin perustein kuin vastaanottavan EU-maan omilla kansalaisilla.

Myöntääkö vastaanottava EU-maa **lisäetuuksia vähävaraisten perheiden asumismenoihin**? Jos myöntää, voit hakea tällaista etuutta ja sinua kohdellaan samalla tavalla kuin valtion omia kansalaisia.

Poikkeus – sosiaaliavun myöntäminen ensimmäisten kolmen kuukauden aikana

Tasavertaisen kohtelun säännöstä poiketen **EU-maa voi kuitenkin päättää, ettei se myönnä sinulle ja perheenjäsenillesi oikeutta sosiaaliapuun oleskelun kolmen ensimmäisen kuukauden aikana** (aika voi olla pidempi, jos olet työnhakija), ellet ole työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja.

Poikkeus – opiskelijan toimeentulotuki

EU-maa voi myös päättää olla myöntämättä toimeentulotukea opintoja varten (esimerkiksi opintorahaa tai -lainaa) muille kuin työntekijöille, itsenäisille ammatinharjoittajille ja henkilöille, joilla säilyy tällainen asema, sekä heidän perheenjäsenilleen. Tukea on kuitenkin myönnettävä, kun olet saanut pysyvän oleskeluluvan.

Pääsy työmarkkinoille

Perheenjäsenilläsi on kansallisuudesta riippumatta **oikeus ottaa vastaan työtä tai toimia itsenäisenä ammatinharjoittajana** vastaanottavassa EU-maassa. Olitpa siellä töissä, opiskelemassa tai muista syistä, perheenjäsenesi voivat aloittaa ansiotoiminnan samoin menettelyin kuin kyseisen valtion omat kansalaiset.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskevat lainsäädännön kohdat ovat direktiivin **23 ja 24 artikla**.

11

Rajoitukset

Millä perusteella EU-maat voivat rajoittaa oikeutta liikkua ja oleskella vapaasti EU:n alueella?

Yleinen järjestys, yleinen turvallisuus ja kansanterveys

EU-maat voivat asettaa rajoituksia yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvistä syistä.

Kaikkien tällaisten rajoitusten, kuten maahantulon epäämisen, oleskelun epäämisen tai karkottamisen, on oltava direktiivissä säädettyjen edellytysten mukaisia.

Takeet

Direktiivissä tarjotaan merkittävät takeet, joilla varmistetaan, että EU-maat soveltavat rajoituksia asianmukaisesti.

Oikeasuhteisuus

Yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vuoksi toteutettujen toimenpiteiden on oltava

- **oikeasuhteisia** (*karkottaminen merkitsee huomattavaa puuttumista henkilön elämään, ja sen on oltava oikeassa suhteessa yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vaarantumisen vakavuuteen*) ja
- **perustuttava yksinomaan** asianomaisen henkilön **omaan käyttäytymiseen**, jonka on muodostettava **todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka**, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun.

Lisätakeet

Aiemmat rikostuomiot **eivät** yksin voi olla perusteena liikkumis- ja oleskeluoikeuden rajoittamiselle. Rajoittavia toimenpiteitä **ei voida** perustella myöskään pelkästään yleistävillä näkökohdilla.

EU-maat voivat pyytää tietoja aiemmasta rikosrekisteristäsi, mutta ne eivät voi vaatia sinua esittämään rikosrekisteriotetta tai nuhteettomuustodistusta.

Huomioon otettavat tekijät

Ennen yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyviin syihin perustuvan **karkottamis päätöksen tekemistä** vastaanottavan EU-maan on otettava huomioon esimerkiksi seuraavat seikat:

- kuinka kauan henkilö on oleskellut sen alueella
- henkilön ikä, terveydentila, perhetilanne ja taloudellinen tilanne
- henkilön kotoutuminen vastaanottavan EU-maan yhteiskuntaan ja kulttuuriin
- missä määrin henkilöllä on yhteyksiä kotimaahansa.

Pysyvän oleskeluoikeuden saaneiden ja alaikäisten vahvempi suoja

Sellaisilla EU:n kansalaisilla ja heidän perheenjäsenillään, joilla on **pysyvä oleskeluoikeus, on vahvempi suoja karkottamista vastaan**. Heidät voidaan karkottaa ainoastaan **vakavista** yleiseen järjestykseen ja yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

Jos EU:n kansalainen on oleskellut vastaanottavassa EU-maassa **edelliset kymmenen vuotta** tai on **alaikäinen** (*alle 18-vuotias*), karkottaminen voidaan perustella ainoastaan yleistä turvallisuutta koskevilla **pakottavilla** syillä (*alaikäisen tapauksessa maasta poistaminen voidaan perustella myös lapsen edun kannalta välttämättömänä*).

Kansanterveys

Liikkumisvapautta rajoittavia toimenpiteitä voidaan perustella kansanterveydellisillä syillä **ainoastaan, jos kyseessä on erittäin vakava tarttuva tauti**. Sinua voidaan vaatia kolmen kuukauden kuluessa saapumispäivästä käymään maksuttomassa lääkärintarkastuksessa, jos se näyttää selvästi tarpeelliselta.

Taudit, jotka ilmenevät saapumisesta seuraavien kolmen kuukauden jälkeen, eivät voi missään tapauksessa olla perusteena karkottamiselle.

Menettelyä koskevat takeet

EU:n kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä suojana ovat myös seuraavat **menettelyä koskevat takeet**.

Kirjallinen ilmoitus ja oikeus muutoksenhakuun

Jos henkilö karkotetaan tai hänen maahantulonsa estetään

- päätöksestä on **ilmoitettava kirjallisesti** siten, että henkilö pystyy **ymmärtämään päätöksen sisällön ja seuraukset**
- päätöksessä on oltava **tarkat ja täydelliset tiedot syistä**, joihin päätös perustuu, ja
- päätöksessä on mainittava, **missä tuomioistuimessa tai miltä hallintoviranomaiselta** päätökseen voi **hakea muutosta** ja **missä ajassa** tämä on tehtävä.

Muutoksenhaku tuomioistuimessa

Henkilöllä, jonka osalta on tehty päätös yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvistä syistä, on oltava mahdollisuus valittaa päätöksestä tai **hakea siihen muutosta tuomioistuimessa tai soveltuviissa tapauksissa hallinnollisella muutoksenhakumenettelyllä**. Näissä menettelyissä on voitava tarkastaa **päätöksen laillisuus** sekä ehdotetun toimenpiteen perustana olevat **tosiseikat ja olosuhteet**.

Jos muutoksenhaun yhteydessä haetaan väliaikaismääräystä kyseisen päätöksen täytäntöönpanon keskeyttämiseksi, henkilöä **ei saa** yleensä poistaa alueelta, ennen kuin väliaikaismääräystä koskeva päätös on tehty.

Karkottaminen vankeusrangaistuksen oikeudellisena seuraamuksena

Joskus karkottamispäätös voidaan tehdä rangaistuksena tai vankeusrangaistuksen oikeudellisena seuraamuksena. Jos tällainen karkotuspäätös tehdään ja se pannaan täytäntöön yli kaksi vuotta sen tekemisestä, **vastaanottavalla EU-maalla on velvollisuus**

- **varmistaa** ennen henkilön karkottamista, **että henkilön yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle aiheuttama uhka on edelleen todellinen**
- **arvioida** ennen henkilön tai hänen perheenjäsentensä karkottamista, **ovatko aineelliset olosuhteet muuttuneet**.

Maahantulokielto

Karkotetuilta EU:n kansalaisilta ja heidän perheenjäseniltään voidaan kieltää myös maahantulo yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä. **Maahantulokiellon kumoamista voi kuitenkin hakea** kohtuullisen ajan kuluttua ja joka tapauksessa kolmen vuoden kuluttua lopullisen maahantulokieltopäätöksen täytäntöönpanosta.

Väärinkäyttö ja petokset

EU-maat voivat toteuttaa tarpeelliset toimenpiteet evätäkseen, kumotakseen tai peruuttaakseen direktiivissä säädetyt oikeudet, jos ne on saatu **oikeuksien väärinkäytöllä tai petoksella, kuten lumeavioliitolla tai väärennetyillä asiakirjoilla**.

Mistä lisätietoa?

Tämän osion asioita koskevat lainsäädännön kohdat ovat direktiivin **VI luku (27–33 artikla) ja 35 artikla**.

© iStockphoto.com

Työntekijöihin sovellettavat siirtymäkauden järjestelyt

12

Luku

Työntekijöiden vapaaseen liikkumiseen sovellettavat siirtymäkauden järjestelyt

EU-maat voivat rajoittaa tilapäisesti Euroopan unioniin vuosina **2004 ja 2007** liittyneiden maiden kansalaisten pääsyä työmarkkinoille. Siirtymäkauden järjestelyjen mukaisesti niillä on oikeus lykätä työntekijöiden vapaan liikkumisen takaavan EU:n lainsäädännön soveltamista ja soveltaa sen sijaan kansallisia säännöksiä.

Latviasta, Liettuaista, Puolasta, Slovakiasta, Sloveniasta, Tšekistä, Unkarista ja Virosta kotoisin olevilta työntekijöiltä (enintään 30. päivään huhtikuuta 2011) ja Romaniasta ja Bulgariasta kotoisin olevilta työntekijöiltä (enintään 31. päivään joulukuuta 2013) voidaan siis vaatia työluvnan hankkimista työskentelyyn toisessa EU-maassa.

Lisäksi EU-maat voivat poiketa joistakin erityissäännöksistä, jotka koskevat EU:n työntekijöiden oleskeluoikeutta, mutta vain mikäli tämä on välttämätöntä. Esimerkiksi sellainen EU-maa, joka edellyttää rekisteröitymistä asiaankuuluvan viranomaisen luona oleskelun kestäessä yli kolme kuukautta, voi vaatia edellä luetelluista maista kotoisin olevia työntekijöitä, joilta vaaditaan työ lupa, esittämään tämän työluvnan sekä työnantajalta saadun vahvistuksen työsuhteesta tai työssäolotodistuksen.

Mistä lisätietoa?

Jos tarvitset lisätietoa siitä, rajoittaako EU-maa, jossa haluaisit työskennellä, pääsyä työmarkkinoilleen, tai tietoa maan työ- ja elinoloista, kannattaa tutustua virallisiin verkkosivuihin osoitteessa <http://ec.europa.eu/eures>. Sivulla on **monipuolisesti tietoa työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta**.

Tietoa saat myös Euroopan komission työllisyys-, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosaston laatimasta **oppaasta "Työhön toiseen EU-maahan?"**, joka on saatavissa osoitteessa <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=25&langId=fi&pubId=215&type=2&furtherPubs=yes>

Näin turvaat oikeutesi

13

Mistä saat lisätietoa?

Mitä voit tehdä, jos oikeutesi eivät ole mielestäsi toteutuneet?

Mistä saa tietoa maksutta?

Lisätietoja oikeuksistasi vapaaseen liikkumiseen ja oleskeluun on saatavissa Euroopan komission **Sinun Eurooppasi** -verkkoportalilla osoitteessa <http://ec.europa.eu/youreurope>

Sinun kannattaa tutustua myös Euroopan komission **oikeusasioiden pääosaston** verkkosivuihin osoitteessa http://ec.europa.eu/about/ds_fi.htm

Vapaata liikkuvuutta koskeva EU:n lainsäädäntö on saatavissa Euroopan komission **EUR-Lex**-verkkosivuilla osoitteessa <http://eurlex.europa.eu/fi/index.htm>

Luuletko, että oikeuksiasi on rikottu?

Jos sinusta tuntuu, että **oikeuttasi liikkua ja oleskella vapaasti EU:ssa on rikottu**, sinun kannattaa valittaa asiasta kansalliseen tuomioistuimeen tai hallintoelimeen. Kannattaa muistaa, että ainoastaan kansalliset tuomioistuimet voivat määrätä sinulle korvauksia tai käskä jotain elintä tekemään jotain tai lopettamaan jonkin tekemisen. Pyydä apua paikalliselta lakimieheltä.

Kansalaisten neuvontapalvelu on Euroopan laajuinen palvelu, josta saa tietoa ja henkilökohtaista oikeudellista neuvontaa oikeuksista Euroopan unionissa. Kysymyksiin vastataan maksutta kahdeksan päivän kuluessa kaikilla Euroopan unionin virallisilla kielillä. Lisätietoja on osoitteessa <http://ec.europa.eu/citizensrights>

Jos ongelmiasi johtuu mielestäsi siitä, että **kansalliset viranomaiset soveltavat omaa kansallista lainsäädäntöään sekä EU:n lainsäädäntöä virheellisesti**, voit käyttää **SOLVIT**-järjestelmää. SOLVIT on internetissä toimiva ongelmanratkaisuverkko, jossa EU-maat tekevät yhteistyötä ratkaistakseen ongelmia ilman oikeuskäsittelyä. Lisätietoja on osoitteessa <http://ec.europa.eu/solvit>

Jos sinusta tuntuu, että oikeutesi EU:ssa eivät ole toteutuneet, ja olet käyttänyt edellä esitetyt muutoksenhakukeinot, voit tehdä **kantelun Euroopan komissiolle** osoitteessa http://ec.europa.eu/community_law/your_rights/your_rights_forms_fi.htm

Voit myös esittää **vetoimuksen Euroopan parlamentille**. Vetoimuksen voi tehdä osoitteessa <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=49&language=FI>

FI

ISBN 978-92-79-15766-0

9 789279 157660